

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with
DOVID LICHTENSTEIN

Fears

Shiur# 455 | Feb 10th 2024

מהריק"א זיל

משפטים תרומה

דרשות מרן

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל אשר
אני מראה אותך וגו' י"ל למה אמר
ושכנתי בתוכם כי היל"ל ושכנתי בתוכו. ב'
למה [לא] אמר **ועשו** לי מקדש ככל אשר אני
מראה אותך ואח"כ ושכנתי בתוכו. ג' מאי
וכן תעשו בוא"ו. ד' כי אין זה מקומו אלא
אחר השלמת המשכן אבל כבר פירש"י **וכן
תעשו** לדורות אבל עכ"ז אין זה מקומו אלא
אחר השלמת המשכן אבל נוכל לומר ונשיב
על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון מה שאמר
בתוכם ולא אמר בתוכו ר"ל בנין הבית אינו
מעכב כי אם שיהיו ישראל הראויים והיותר
טוב עם הני"ת ומה שאמר ושכנתי קודם ככל
אשר אני מראה הוא שאם היה אומר כן נראה
שאם לא היה ככל אשר אני מראה היה מעכב
לכן אמר **ועשו** לי מקדש ושכנתי בתוכם איך
שיהיה אבל העיקר הוא ככל אשר אני מראה
אותך ומה שאמר בוא"ו. **וכן** כי אין זה מקומו
ועוד קושיא האחרת כי **וכן תעשו** מיותר אחר
שאמר **ועשו** לי מקדש. לפי שיש דבר שבידי
אדם אין יכול לצמצם ובעשיית המשכן נתקשה
משה כמו שאחז"ל ולכן הכתיחו. הקב"ה לא
תתירא משה כי **וכן תעשו** וגו' מהרי"ק:

Rabbi Schwartz

פירוש המשניות שבת פרק ב משנה ה

המכבה את הנר מפני שהוא מתירא כו' - רוח רעה קוראין לכל מיני החולין הנקרא בערבי מלקוני"א כי יש מין מן החולי הנזכר שיברח החולי ויבדל מן הטבע האנושי הממוצע כאשר יראה האור או כשיתחבר עם בני אדם וישתעשע ותנוח נפשו בחשך ובהתבודדות בעת השתוממות והדבר הזה נמצא הרבה בבעלי המרות:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום הכיפורים סימן תריח סעיף א

ואם החולה אומר צריך אני אפילו מאה רופאים אומרים אינו צריך שומעים לחולה.

משנה ברורה סימן תריח ס"ק ה

שומעים לחולה - היינו כשהחולה אומר שמרגיש בנפשו שצריך לאכול שאם לא יאכל שמא יכבד עליו החולי ובלבד שמזכירין לו תחלה שהיום הוא יו"כ דשמה שכה אבל אחר שהודיעוהו שהיום יו"כ והוא שואל לאכול א"צ לדקדק עליו יותר דלב יודע מרת נפשו ואחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן.

תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק יד הלכה ג

והסיר ה' ממך כל חולי זו שריפה. ר' חונה ותני לה בשם ר' אלעזר בן יעקב והסיר ה' ממך כל חולי זו רעיון דא"ר אליעזר ונתן עול ברזל על צוארך זה רעיון.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף נג עמוד ב

אמר מר: ולא בקמיע אף על פי שהוא מומחה. והא אן תנן: ולא בקמיע שאינו מומחה. הא מומחה - שפיר דמי! - הכא נמי - שאינו מומחה. - והא אף על פי שהוא מומחה קתני! - מומחה לאדם, ואינו מומחה לבהמה. - ומי איכא מומחה לאדם ולא הוי מומחה לבהמה? - אין, אדם דאית ליה מזלא - מסייע ליה, בהמה דלית לה מזלא - לא מסייע לה. - אי הכי, מאי זה חומר בבהמה מבאדם? - מי סברת אקמיע קאי? אסנדל קאי! תא שמע: סכין ומפרכסין לאדם, ואין סכין ומפרכסין לבהמה. מאי לאו דאיכא מכה, ומשום צער? - לא, דגמר מכה ומשום תענוג. תא שמע: בהמה שאחזה דם - אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן. אדם שאחזו דם - מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן! - אמר עולא: גזירה משום שחיקת סממנין. אי הכי אדם נמי! - אדם נראה כמיקר. אי הכי בהמה נמי נראה כמיקר! - אין מיקר לבהמה. ולבהמה מי גזרינן? והתניא: היתה עומדת חוץ לתחום - קורא לה והיא באה. ולא גזרינן דילמא אתי לאתויי. אמר רבינא: כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו. רב נחמן בר יצחק אמר: שחיקת סממנין גופה תנאי היא; דתניא: בהמה שאכלה כרשינין - לא יריצנה בחצר בשביל שתתרפה, ורבי אושעיא מתיר. דרש רבא: הלכה כרבי אושעיא.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף ה עמוד ב

והאמר רב: שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר.

ש"ך יורה דעה סימן קנז ס"ק ג

ולא יעבור ל"ת. אבל מצות עשה אפילו מצוה עוברת א"צ לבזבז יותר מחומש כמ"ש הרב בא"ח ס"ס תרנ"ו וע"ש, ואם יש סכנת אבר צ"ע אי דמי לממון או לנפש עיין בריב"ש סי' שכ"ו /שפ"ז/ ובא"ח סימן שכ"ח ס"ז ונראה לקולא:

פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן שכח ס"ק ז

וי"ל זה בשאר לא תעשה, הא שבת דחמיר לא, ומינה בשאר לא תעשה בחולה סכנת אבר י"ל דמותר לרפאות באיסור תורה, ושאיני שבת דחמיר. ואני העני מצאתי תשובה אחת ברדב"ז חלק שלישי הנדפס מחדש בפירודא התקמ"א, יש ממנה ללמוד כמה חידושי דינים, אעתיקה פה, וזו תוארה בסימן תרכ"ה [סימן אלף נב]. שאלה, שלטון אמר לאחד הנח לקצץ לך אבר אחד שאינך מת בו, או "אמית" ישראל חברך, שיש לומר קל וחומר, אם סכנת אבר אחד אין דוחה שבת (באיסור תורה) ושבת נדחית מפני פיקוח נפש, אינו דין דסכנת אבר אחד נדחה מפני פיקוח נפש. והשיב דאין עונשין מן הדין. ועוד, בשבת משמיא הוא, אבל שיביא הוא אונס אבר אחד מפני פיקוח נפש לא שמענו. וגם לפעמים יש סכנת נפש באבר אחד, שיוצא רוב דם (או פחד), וספק דידיה וודאי עדיף מוודאי דחבריה, עכ"ל בקוצר. עיין יבמות זי"ן [ע"א], התם אין עונש, מה לי יומת בשבת או אחר כך. ומכל מקום היינו באומר אקוץ לך או אני אמית חברך, אבל באומר אתה תמית חברך ואם לאו אקוץ לך אבר אחד, לא מבעיא דמחויב ליהרג ואל יעבור, אלא שיש לומר שחייב מיתה כהאי גוונא, והוה רוצח בזדון. ומיהו באומרים לו הנח לזרוק אותך, כהאי גוונא צ"ע. ובמפתחות שם [ברדב"ז] נרשם אקוץ לך אבר ואם לאו "תמית" חברך, נראה שראוי להיות אמית באל"ף, כאשר בפנים. ומשם יש ללמוד דאם רוצים לחתכו אבר אם [לא] יעבור על לא תעשה, שיש להקל ואף בחילול שבת כהאי גוונא מטעם ספק נפשות, שיצא רוב דם או פחד, ודווקא בקום ועשה בחולה סכנת אבר אין מתירין איסור תורה, לא כהאי גוונא, מכל שכן במלאכה שאינה צריכה לגופה, ואונס רחמנא שריא, ומכל שכן בשאר לא תעשה, וכדאמרן. וקל וחומר להיפוך, אם סכנת אבר דוחה פיקוח נפש דחבריה כהאי גוונא, כל שכן שידחה שבת כהאי גוונא. ועכו"ם שרצה לחתוך אוזן אם לא ישתה סתם יינם, יש להקל, אבל יין נסך וודאי הוה בכלל עכו"ם, כבסימן קנ"ז ביו"ד ש"ך אות י':

שו"ת רדב"ז חלק ג סימן תרכז (אלף נב)

(אלף נב) שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שראית כתוב אם אמר השלטון לישראל הנח לי לקצץ אבר אחד שאינך מת ממנו או אמית ישראל חברך. יש אומרים שחייב להניח לקצץ האבר הואיל ואינו מת והראיה מדאמרינן בע"ז חש בעיניו מותר לכוחלה בשבת ומפרש טעמא משום דשורייני דעינא בלבא תליא משמע הא

אבר אחר לא והשתא יבוא הנדון מק"ו ומה שבת החמורה שאין אבר אחד דוחה אותה היא נדחית מפני פקוח נפש אבר אחד שנדחה מפני השבת אינו דין שתדחה מפני פקוח נפש ורצית לדעת אם יש לסמוך על טעם זה:

תשובה זו מדת חסידות אבל לדין יש תשובה מה לסכנת אבר דשבת שכן אונס דאתי משמיא ולפיכך אין סכנת אבר דוחה שבת אבל שיביא הוא האונס עליו מפני חבירו לא שמענו. ותו דילמא ע"י חתיכת אבר אעפ"י שאין הנשמה תלויה בו שמא יצא ממנו דם הרבה וימות ומאי חזית דדם חבירו סומק טפי דילמא דמא דידיה סומק טפי. ואני ראיתי אחד שמת ע"י שסרטו את אזנו שריטות דקות להוציא מהם דם ויצא כ"כ עד שמת והרי אין לך באדם אבר קל כאוזן וכ"ש אם יחתכו אותו. ותו דמה לשבת שכן הוא ואיבריו חייבין לשמור את השבת ואי לאו דאמר קרא וחי בהם ולא שימות בהם הוה אמינא אפילו על חולי שיש בו סכנה אין מחללין את השבת תאמר בחבירו שאינו מחוייב למסור עצמו על הצלתו אף על גב דחייב להצילו בממונו אבל לא בסכנת איבריו. ותו דאין עונשין מדין ק"ו ואין לך עונש גדול מזה שאתה אומר שיחתוך אחד מאיבריו מדין ק"ו והשתא ומה מלקות אין עונשין מדין ק"ו כ"ש חתיכת אבר. ותו דהתורה אמרה פצע תחת פצע כויה תחת כויה ואפ"ה חששו שמא ע"י הכויה ימות והתורה אמרה עין תחת עין ולא נפש ועין תחת עין ולכך אמרו שמשלם ממון והדבר ברור שיותר רחוק הוא שימות מן הכויה יותר מעל ידי חתיכת אבר ואפ"ה חיישין לה כ"ש בנ"ד. תדע דסכנת אבר חמירא דהא התירו לחלל עליה את השבת בכל מלאכות שהם מדבריהם אפילו ע"י ישראל. ותו דכתיב דרכיה דרכי נועם וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא ואיך יעלה על דעתנו שיניח אדם לסמא את עינו או לחתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חבירו הלכך איני רואה טעם לדין זה אלא מדת חסידות ואשרי חלקו מי שיוכל לעמוד בזה ואם יש ספק סכנת נפשות הרי זה חסיד שוטה דספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה. והנראה לע"ד כתבתי:

רמב"ם הלכות שבת פרק ב הלכה ג

כשעושים דברים האלו אין עושין אותן לא ע"י גוים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על ידי גדולי ישראל וחכמיהם, ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושולם בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יז עמוד א

דאמתא דבי רבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לבנו גדול, אמרה: ליהוי ההוא גברא בשמתא, דקעבר משום ולפני עור לא תתן מכשל.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נא עמוד א

אמר רבי זירא אמר רבי אבהו, ואמרי לה במתניתא תנא, עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה: טעון הדחה, ושטיפה, חי, ומלא, עיטור, ועיטוף, נוטלו בשתי ידיו, ונותנו בימין, ומגביהו מן הקרקע טפח, ונותן עיניו בו; ויש אומרים: אף משגרו במתנה לאנשי ביתו.

אורח חיים סימן רעא סעיף י

מקדש על כוס מלא יין שלא יהיה פגום, וטעון כל מה שטעון כוס של בהמ"ז, ואומר ויכלו מעומד, ואח"כ אומר בפה"ג ואח"כ קידוש: הגה - ויכול לעמוד בשעת הקידוש, ויותר טוב לישב (כל בו); ונוהגים לישב אף בשעה שאומר ויכלו, רק כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם כי מתחילין יום הששי ויכלו השמים ונרמז השם בר"ת. וכשמתחיל יתן עיניו בנרות (מהרי"ל ושכל טוב), ובשעת הקידוש בכוס של ברכה, וכן נראה לי. ע"ל סימן קפ"ג סעיף ד'.

אם יום או יומים יעמד לא יקם כי כספו הוא (כא—כא)

כל ימות השנה בולע אדם את תפילתו בחטיפה. ואף אם ביום אחד בשנה — ביום כפור — או יומיים בשנה — בראש השנה — הריהו מאריך קימעה בתפילתו, גם אז „לא יוקם” — איננו קם ועומד עמידה איתנה בתפילתו — „כי כספו הוא” — שאפילו אז מתכוין הוא לעצמו, שתהיה לו פרנסה בריות, ואין דעתו נתונה על התיקון הרוחני האמיתי, הדרוש לאדם...

(הרבי ר' בונם ז"ל מפשיסחה)